

איתור סמנים ביולוגיים בדרך לא פולשנית באבחון סרטן הריאה יסייע בניהול החולה

רצף עבודות בנושא זה שנעשו בהובלתו של פרופ' ניר פלד מ"בילינסון ובשיתוף עם פרופ' חוסאם חייאק מהטכניון ופרופ' בני ניסמן מהדסה, הוצגו בכנס העולמי הגדול ביותר לסרטן ריאה שנערך בדנור. מיוחד לדוקטורס אונלי

מערכת דוקטורס אונלי 21.09.2015

פרופ' ניר פלד

סדרה משמעותית של חידושים מבטיחים בתחום האבחון והטיפול בסרטן הריאה, הוצגו בכנס העולמי ה-16 לסרטן הריאה – הגדול ביותר עד כה בנושא הזה – שנערך בתחילת החודש בדנור, מדינת קולורדו שבארה"ב. יותר מ-6,000 רופאים ומומחים מכל יבשות תבל נטלו בו חלק ב-25 מושבים שנערכו במקביל.

פרופסור ניר פלד, מנהל יחידת סרטן הריאה ב"מרכז הסרטן ע"ש דוידוף" ב"בילינסון", המשמש כיו"ר התחום הבינלאומי לאבחון מוקדם של סרטן ריאה, נטל חלק בכנס – ובשיחה עם "דוקטורס אונלי" סיפר על החידושים השונים.

"בשנים האחרונות, הדגיש פרופסור פלד, דפוסי האבחון והטיפול בסרטן ריאה עוברים תהפוכות משמעותיות, עד כדי כך שבכל כינוס רפואי המוקדש למחלה הזאת מוצגים חידושים שהם גם בשורות, לעתים אפילו מרעישות. בכנס בדנור הוצגו כמה פריצות דרך משמעותיות בתחום הרפואה המותאמת אישית, בהנגשה של טיפולים ביולוגיים מותאמים הן כטיפול קו ראשון והן לחולים במצבים מתקדמים יותר של המחלה. מה שמתבסס יותר ויותר ובאופן משמעותי הוא האבחון המוקדם של סרטן ריאה בקרב האוכלוסייה שנמצאת בסיכון העיקרי – הלא הם המעשנים – שמהווים 70% מכלל החולים".

מסרטן ריאה, אמר פרופסור פלד, מתים מדי שנה בעולם 1.2 מיליון בני אדם. בישראל – 1600. כדי להמחיש יותר בכמה אנשים מדובר הרי שבארץ מספר זה גדול פי 3 יותר ממספר ההרוגים בתאונות

דרכים, כמעט כמספר החללים במלחמת יום הכיפורים, או כמספרם של הנוסעים ב-30 אוטובוסים הנעים בטור, וזאת מידי שנה. מקרב כלל חולי סרטן בישראל מדובר ב-1 מכל 3 שנפטרים ממחלת הסרטן. עד לאחרונה, משך השרידות הממוצע במחלה מתקדמת היה כשנה אחת בלבד. לנוכח העלייה באבחון המוקדם והשיפור בשרידות המחלה, אנו מתמודדים היום עם עומס קליני רב ומחסור גובר באנשי מקצוע העוסקים ספציפית במחלה הממארת הזאת.

"קהילת חולי סרטן ריאות סובלת מסטיגמה. החברה מפנה אליהם 'אצבע מאשימה' ומתייגת אותם כמי שהביאו לעצמם את המחלה משום שעישנו. אלא שבה בעת הציבור שוכח שאנחנו כקהילה מאפשרים לחברות הסיגריות לייצר ולמכור ואנחנו לא עושים מספיק כדי לעקור את תופעת העישון".

נוכח העלייה באבחון המוקדם והשיפור בשרידות המחלה, אנו מתמודדים היום עם עומס קליני רב ומחסור גובר באנשי מקצוע העוסקים ספציפית במחלה הממארת הזאת

ממצאים שהולכים ומצטברים – וכבר עתה מבוססים על מחקרים שהקיפו מעל 100 אלף חולים – הוכיחו כי כאשר סוקרים את אוכלוסיית הסיכון בשלב מוקדם, באמצעות בדיקות CT בקרינה נמוכה בעוצמתה, אפשר לאבחן את המחלה בשלב שבו היא עדיין ניתנת לריפוי, ציין פרופסור פלד.

בכנס בדנוור, סיפר, נערך "רוד-שוואו" שהוקדש לאבחון סרטן ריאה ובו השתתפו מומחים מכל קצות תבל וגם מישראל. הוצגו עבודות שנעשו על אוכלוסייה בת 100 אלף חולים שבסיכון והן הראו היטב שבדיקות CT בעוצמה נמוכה, כאשר נעשתה מוקדם לגבי אותה קבוצת חולים, הורידה ב-20% בתוך 5 שנים את שיעורי התמותה. "אין מחלה ממארת אחרת שהתערבות כל כך פשוטה הביאה להפחתה בשיעור דומה ותוך כחמש שנים בלבד".

בשנתיים האחרונות, פותחו אלגוריתמים ששיפרו את יעילות הברור והאבחון בצורה חדה, הוסיף פרופסור פלד. התוכנות הייעודיות ושיטות נוספות אפשרו להוריד את שיעור "אזעקות השווא" מבדיקות ה-CT הללו. נוכח ההישגים הללו החלו תכניות לאבחון מוקדם במימון ציבורי בכל רחבי ארה"ב. מחקרים אירופאים בגרמניה, איטליה, מדינות סקנדינביה, הולנד, אנגליה – הראו תועלת דומה. במיוחד כאשר בדיקות הסקר נעשות בקרב בני 55-74 שעישנו במשך 30 שנה לפחות קופסת סיגריות אחת ביום.

אין מחלה ממארת אחרת שהתערבות כל כך פשוטה הביאה להפחתה בשיעור דומה ותוך כחמש שנים בלבד.

"בארץ, ציין פרופסור פלד, הצורך באבחון מוקדם מוסכם על-ידי כל האיגודים הרפואיים. בשנה שעברה הנושא הזה הוגש לאישור ועדת סל התרופות והטכנולוגיות, אולם נדחה על-ידה (עקב מיעוט תקציב). השנה הנושא לא הוגש מחדש, אך מסגרות שונות אימצו ההמלצה ומעניקות שירות לסיטי נמוך עצמה. עם זאת, שירות זה צריך להיות סדור ולהכיל צוות רב תחומי לטובת ניהול נכון של הליך הברור.

על התרומה הישראלית לחידושים שהוצגו בכנס, סיפר פרופסור פלד: "הראנו כי הכללת איתור סמנים ביולוגיים באופן לא פולשני למכלול הברור באבחון אכן מסייע בניהול החולה. הצגנו רצף עבודות בתחום סמנים ביולוגיים לא פולשניים. העבודות נעשו בשיתוף פרופסור חוסאם חייאק אשר פיתח את 'האף האלקטרוני' – מה שכבר הוכיח שהוא ממש בגדר 'צו השעה'. כמו כן הוצגו תוצאות מרשימות של בדיקות כיח מתקדמות שפותחו בחברת הבי-טק הישראלית Bio-View מרחובות, כמו גם חידוד השימוש בסמנים חלבונים – פרויקט שנעשה בשיתוף פרופסור בני ניסמן מ"הדסה" עין כרם."

"באמצעות כלי האבחון הלא-פולשניים יש עתה בידינו יכולת טובה יותר למיין את כלל הממצאים העולים בבדיקות ה-CT, קרי לדרג את הסיכון לממארות ואז לרוץ לאבחון פולשני וטיפול או להמתין לבדיקת הסקר הבאה בעוד שנה".

בתחום הטיפול הוצגו בכנס כמה חידושים לרבות באימונתרפיה וברפואה מותאמת אישית. "ביססו הפעם ממצאים שהסנוניות הראשונות שלהן הופיעו בכנס שנערך במאי השנה בשיקגו בדבר יעילות השילוב של אימונתרפיה בטיפול בחולי סרטן ריאה מתקדם – כלומר גם כאשר מדובר בתאים סרטניים קטנים וגם גדולים (כולל סרטן בלוטי או קשקשי). במלים אחרות: יש בידינו כבר ממצאים לגבי שילוב האימונתרפיה בכל סוגי סרטן הריאה.

"טיפול האימונתרפיה מטרתם לעורר את המערכת החיסונית של החולה לפעול כנגד הגידול הממאיר. הם מתבססים על התמקדות במנגנון ה'מרדים' את המערכת החיסונית. במלים אחרות: הטיפול לא מאפשר לגידול הממאיר להרדים את המערכת החיסונית. אתרי המטרה שלו היא קבוצת חלבונים שמצויה בסביבה הקרובה של הגידול הממאיר שהם גורמי אותה 'הרדמה'."

"ואמנם המחקרים העוסקים בהפעלת אימונתרפיה כנגד סרטן ריאה הראו שסך החולים שטופלו בכלים חדשניים אלו אכן שרדו באופן משמעותי מעבר לשנה. אם לפני הנהגת שיטות אלו השרידות מעבר לשנה הייתה בקרב 24% בלבד מהמקרים – עתה כבר מדובר ביותר מ-40%, וזו בהחלט התקדמות משמעותית שיש עמה בשורה. הממצאים כבר מבוססים על תוצאות ממספר גדול יותר של חולים בהשוואה לממצאי מחקר קודמים בנושא הזה. עבודות נוספות, עדיין בשלבים מוקדמים ובהיקף מצומצם, יחסית שעסקו בשילובים שנים של שיטות אימונתרפיה המחישו את יעילות הטיפול הזה."

במה שמכונה רפואה מותאמת אישית, הוצגו בכנס כמה מחקרים מעניינים במיוחד, סיפר עוד פרופסור פלד. "עבודה שבה בוצעה אנליזה לגבי חולי סרטן ריאה שלא עישנו – ובקרב אוכלוסיית חולים שהיו צעירים מתחת לגיל 40, הראתה כי היום לערך 20% מחולי סרטן הריאה הם, למרבה ההפתעה, לא מעשנים. הגורמים הפוטנציאליים למחלתם מיוחסים לראדון וזיהום אויר. ראדון כידוע מקורו באדמה ולפיכך קיים בסביבה תת-קרקעית כמרתפים, מקלטים, ואפילו ממ"דים ולכן מקומות אלו דורשים אורור תמידי."

"במסגרת הברור שנעשה לגבי אותם חולים בסרטן ריאה (כאמור צעירים) שלא עישנו, התברר גם כי עד 80% מהם היו נשאי מוטציות גנטיות שאכן התאימו לטיפולים ביולוגיים חדישים. אחת העבודות שהוצגה בכנס בנושא הזה הראתה יכולת התאמה טובה להמשך הטיפול בתרופות הביולוגיות גם לאחר שחלה החמרה בקרב חולי קו ראשון. זה מאפשר לחולים אלו, שהם במצב של סרטן ריאה מתקדם לחיות עם מחלתם בממוצע כ-3.5 שנים, בניגוד למה שהיה ידוע עד כה שהם שורדים לא יותר משנה מהאבחון. הבשורה הנוספת היא, כי חלקם של אלו המטופלים ביולוגית חיים אף הרבה יותר. סקר אחרון בארה"ב מתאר כי כ-200 המטופלים בתרופות ביולוגיות חיים עם סרטן הריאה כבר מעל עשור שנים."